

Mandelíková, Lenka. 2017. *Textová lingvistika*. Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov. 128 s. ISBN 978-80-8075-771-7.

Po temer dvadsiatich rokoch opäť vychádza vysokoškolská učebnica *Textová lingvistika*. Jej autorka PhDr. Lenka Mandelíková, PhD., odborná asistentka na Fakulte sociálno-ekonomických vzťahov Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne, sa tejto lingvistickej disciplíne dlhodobo venuje.

Textová lingvistika je pokračovaním vývoja lingvistiky, ale aj iných spoločenskovedných odborov. Skúmaním textu nadväzuje autorka nielen na výsledky lingvistiky, ale aj filozofie, sociológie, sociálnej a kognitívnej psychológie. To, že ide o kvalifikovaný pohľad, potvrdzuje aj koncepcia učebnice a jej naplnenie. Ako dokazuje početný zoznam odkazov, východiskom spracovania učebnice je bohatá poznatková báza diel domácich i zahraničných autorov. Význam učebnice spočíva v tom, že encyklopedickým spôsobom poskytuje prehľad najdôležitejších aspektov produkcie a interpretácie textov ako základu komunikačného aktu z hľadiska obsahu i formy. Učebnica tak nadväzuje na staršie súhrnné diela v oblasti textovej lingvistiky zo slovenskej proveniencie a oživuje záujem o textovú analýzu.

Lingvistka L. Mandelíková prezentuje užšiu vedeckú disciplínu, existencia ktorej je prejavom úsilia postúpiť v poznaní jazyka od „tradičných“ úrovni jazyka nad úroveň vety. Množina jazykových úrovní v systéme jazyka teda nezahŕňa iba zvukovú, lexikálnu a gramatickú rovinu, „lež aj rovinu textovú, v ktorej text stojí na vrchole jazykovej pyramídy“ (c. d., s. 117). Vo svetle štruktúrno-funkčnej jazykovedy uvádza autorka hlavné textologické fenomény. Svoju pozornosť sústreďuje na viacaspektovosť textovej lingvistiky z hľadiska rôznych teórií textuality a usúvzťažnenie textovolingvistických relácií v interpretačných súvislostiach. Autorka sleduje text ako jazykovú a rečovú jednotku. Pri určení definície textu pokladá za vhodné zohľadňovať sémantické, gramatické a pragmatické hľadisko. Autorke je blízka predstava o texte „ako významovo a funkčne komplexnej jazykovej jednotke, ktorú utvára téma“ (c. d., s. 25). V učebnici uvádza problematiku textovej lingvistiky z pohľadu mnohých teoretikov a erudovane ich usúvzťažňuje tak, aby čitateľ nahliadol nielen do jednotlivých teórií, ale pochopil aj odlišné perspektívy, ktoré autori vo svojich prístupoch uplatnili, čo je základom každej dobrej vysokoškolskej učebnice.

L. Mandelíková prezentuje názor, že ak chceme skúmať text, je potrebné vychádzať nielen z textovej roviny, ale aj z roviny syntaktickej stavby. Ani vetu nemožno posudzovať bez zreteľa na text, ani text sa nedá hodnotiť bez poznania vlastností jeho prvkov – viet. Autorka konštatuje, že zmysluplnosť textu je daná obsahovou a ilokučnou štruktúrou. Podmienkou textovosti je v zmysle jej koncepcie súdržnosť textu, pričom podstata textovosti spočíva v obsahovo-sémantickom základe textu. Autorka ďalej uvádza, že text nadobúda svoj zmysel v procese komunikácie tým, že je začlenený do sociálneho kontextu. Tento kontext zahŕňa všetky činitele komunikačného procesu. Každý text sa pritom zameriava na plnenie istej komunikačnej funkcie. Výsledky funkčne orientovanej lingvistiky sa tak stali nevyhnutným stupňom, ktorý lingvistika musela vytvoriť, aby mohla pristúpiť k všestrannej analýze textu ako komplexnej komunikačnej jednotky.

Štruktúru učebnice tvorí osem samostatných kapitol s bohatým vnútorným členením. Kapitoly na seba nielen logicky nadväzujú, ale aj cyklicky rozvíjajú poznatky z predmetnej oblasti. Kladne hodnotím autorkin nový uhol pohľadu na usúvzťažnenie poznatkov z textovej lingvistiky. V prvej kapitole osvetľuje vývoj textovej lingvistiky a uvádza jej predchodcov. Ďalej pokračuje textom ako centrálnym pojmom textovej lingvistiky. Vymedzuje predmet a fázy textovej lingvistiky a podáva definície textu. Definície textu sa však neobmedzujú iba na „chudobnú“ enumeráciu, ale majú komparatívno-explanačný charakter. Nasledujúca kapitola sa

zaoberá vlastnosťami textu a v ďalšej kapitole je opísaný komplex funkcií textu. Kľúčovú časť tvorí piata kapitola, ktorá sa sústreďuje na štruktúru textu. Skúma obsahovú a ilokučnú štruktúru textu. L. Mandelíková sa zaoberá ilokučnou analýzou textu a reaguje na ukazovatele ilokučnej platnosti výpovede. Autorka tiež uvádza klasifikáciu komunikačných funkcií a charakterizuje zložky a fázy komunikačného aktu. Do tejto kapitoly je zahrnutý aj model komunikačného procesu a textu. Napokon vysvetľuje princíp intencie a kooperácie. Keďže L. Mandelíková vníma text ako výsledok aj proces, v práci sa nachádza aj kapitola o produkcii textu. Ide o šiestu kapitolu, ktorá obsahuje genézu tvorby textu, objasňuje pojem textotvornej kompetencie a uvádza vlastnosti, znalosti a stratégie tvorby textu. Učebnica je v predposlednej kapitole doplnená o interpretáciu textu. Rieši aspekty a roviny interpretácie textu a vysvetľuje pojem inferencie. Posledná, ôsma kapitola sa zameriava na druh a typ textu a prináša klasifikáciu textov.

Oceňujem, že kniha dôsledne spracúva lingvisticky relevantné aspekty textu a vedie k systémovému pohľadu na textovú lingvistiku. Nadväzuje na výsledky predchádzajúcich skúmaní z textovolingvistickej problematiky a ukazuje, že jazykové jednotky nižších rovín nachádzajú svoje funkčné uplatnenie pri vytvorení textu. Zvlášť vyzdvihujem opis odborného zázemia disciplín, z ktorých sa textová lingvistika formovala a precíznosť v spracovaní obsahovej, gramatickej a pragmatickej roviny textu. Keďže ide o učebnicu, L. Mandelíková nezabudla na názornosť poznatkov v podobe prehľadných grafov i ilustratívnych príkladov. Ide o pomerne zložitú problematiku, no autorka ju prezentuje prístupným spôsobom. Jej štýl je dobre čitateľný a pritom nanajvýš odborný. Som presvedčená, že práca osloví nielen lingvistov, ale aj filozofov, psychológov a kulturológov. Kniha je určená všetkým záujemcom o náuku o texte. Má umožniť mnohostranné poznanie textovej lingvistiky ako samostatnej jazykovednej disciplíny v súčasnom interdisciplinárnom priestore. V otázke textu sa totiž podľa L. Mandelíkovej najviac prejavuje podstata interdisciplinárnosti.

I keď je učebnica predovšetkým zamýšľaná pre vysokoškolských študentov, nebolo by na škodu ponúknuť ju stredným školám, pretože práve chápanie roly textu v komunikácii a jeho analýza absentuje v repertoáre výbavy stredoškolákov, ktorí prichádzajú študovať na vysokú školu. Dielo je, nepochybne, významným prínosom pre slovenskú lingvistiku svojou šírkou a hĺbkou záberu a vytvára spoľahlivú poznatkovú základňu pre študentov.

Doc. PhDr. Helena Šajgalíková, PhD.
recenzentka
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra anglického jazyka
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Slovenská republika
Email: helena.sajgalikova@euba.sk